

โครงการ : เสริมสร้างชุมชนบริหารจัดการตัวเองในพื้นที่ประสบภัยพิบัติสึนามิ
สรุปการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการตนเองชุมชนบ้านหนองกลางดง จ.ประจวบคีรีขันธ์
วันที่ 16-17 ตุลาคม 2557 ณ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

โดย : คุณรัตนา กิตติกร

ชุมชนบริหารจัดการตัวเอง สืบเนื่องมาจากช่วงสึนามิ ที่ธนาคารไทยพาณิชย์ช่วยระดมเงินบริจาค/สนับสนุน จากลูกค้าในเครือ เพื่อช่วยเหลือพี่น้องผู้ประสบภัย ได้เงิน มาประมาณ 60 ล้าน และธนาคารไทยพาณิชย์ได้เพิ่มให้อีก 20 ล้าน เป็น 80 ล้าน ซึ่งดำเนินงาน 2 ช่วง คือในช่วงแรก นำมาช่วยบรรเทาทุกข์ภัย และช่วงที่2 เพื่อทำให้เกิดการ

จัดการตนเองได้ เน้นเรื่องเศรษฐกิจชุมชน กลุ่มต่อเรือ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ และเว้นว่างไปประมาณ 3 ปี ซึ่งเงินที่เหลืออีก 20 ล้านก็อยากจะทำประโยชน์กับพี่น้องที่ประสบภัยฯ ในช่วงที่ดื้อเจอบังคับคุกคามจากภายนอกมากมาย ให้สามารถดูแล รับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้

แต่ด้วยมูลนิธิสยามกัมมาจลฯ มีกำลังคนไม่มาก ไม่เก่งพอที่จะทำงานคนเดียว ก็มองหาเพื่อนที่รู้จัก และ เชื่อมมือ คือ พี่นง พี่พงศ์ พี่นิต พี่แจ่ม ที่มีทุนเดิมของงานวิจัยท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่ไม่เน้นเฉพาะการเรียนรู้ หรือ ข้อมูล แต่เราจะเน้นเรื่องการเรียนรู้ไปด้วย “การทำโครงการรูปแบบใหม่” ที่อ.ปิยวัฒน์ เน้นให้ทำงานโดยใช้ เครื่องมือเป็นตัวเคลื่อน ..สร้างคนด้วยกลไก

เฟส 1 เน้นเรื่อง คน กลไก ปัญหาคลี่คลาย (ทำประมาณ 2 ปี) ได้บทเรียนมาพอสมควร

เฟส2 ต่อยอดความท้าทายเพิ่มขึ้น ทำต่ออย่างเป็นระบบการจัดการ มีบั้งหลี่ บั้งศักดิ์ บั้งหนาน มาช่วยกัน ด้วย “R D M S M” ต่อไป

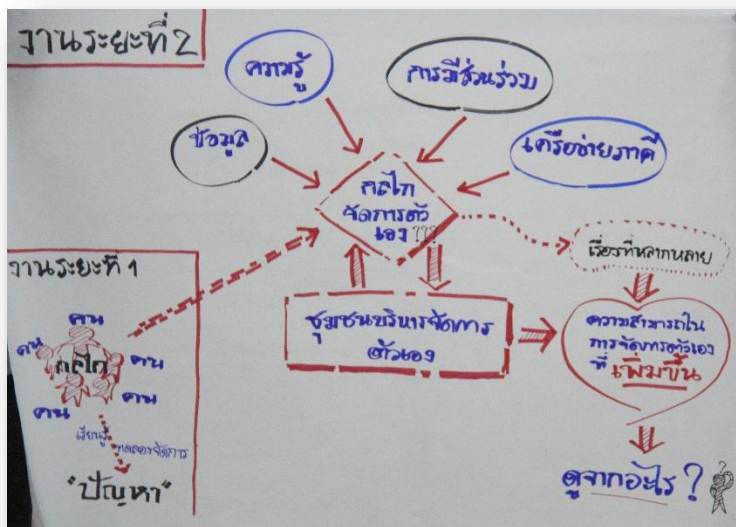
โดย : พี่ต๋อง นายชิววัน ชันธรรม

ส่วนของบพฯ ก้อนสุดท้าย เห็นว่าเป็นโอกาสที่เรา
คาดหวังให้ 9 ชุมชนที่ได้รับโอกาส สามารถเป็นต้นแบบ ให้
คนอื่นมาเรียนรู้ได้ เป็นชุมชนจัดการตัวเอง ให้คนมาเรียน
เรียนรู้ เกิดไอเดีย เกิดแรงบันดาลใจ

... อยากจะทำความเข้าใจกระบวนการขับเคลื่อนใน 2 ปีที่ผ่านมา

ระยะที่ 1 จะมีชุมชนขับเคลื่อน 11 (ปัจจุบันเหลือ 9) เขาได้เรียนรู้ผ่านตัวประเด็นปัญหา ที่ถูกหยิบยกมา
ไม่เหมือนกัน งาน 2 ปีที่ผ่านมา สิ่งที่เป็นร้อยร้อยที่ทิ้งไว้ คือคนที่ถูกสร้าง มีจากงานระยะที่ 1 แถว 1 และ 2 และ
เกิดกลไกในแต่พื้นที่ (ไม่เหมือนกันเลย) อาทิ หลอมปั้น พุดถึง กลไกของฝ่าย บางกลัวนอก น้ำปลา บางกลัว
นอก เครือข่ายชาวนา ที่ผ่านการทดลองจัดการปัญหา บ้างก็จัดการเรียบร้อย บ้างยังต้องจัดการต่อ

ชุมชนการบริหารจัดการ
ตัวเอง คำสำคัญที่ทึ่งไม่สามารถ
ทำได้ ถ้าปราศจากกลไก (คำถาม
คือกลไกการจัดการตนเองจะเป็น
อย่างไร ไม่มีคำตอบตัว เพราะแต่ละ
ที่อาจจะไม่เหมือนกัน) ภายใต้อ
องค์ประกอบที่มุ่งหวังเหล่านี้

- 1.อาศัยข้อมูล
- 2.ความรู้
- 3.การมีส่วนร่วม

งานในระยะที่ 2 มองถึงเรื่องของเครือข่ายภาคี ที่จะต้องมาเกี่ยวข้อง สัมพันธ์เพราะจากที่ได้ไปเรียนรู้ที่
บ้านหนองกลางดงพบว่า ภาคีเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งกลไกการจัดการตัวเองใน
ระยะที่ 2 จะมีฐาน / พื้นเดิม กลไกจากปีที่ 1 มาคอยสนับสนุน ไม่ได้เริ่มจากศูนย์ และอีก 1 ความต่างที่สำคัญคือ

การยกระดับการจัดการตนเองภายใต้เรื่องราวที่หลากหลาย คือ จากในระยะที่ 1 หยิบยกมาเพียง 1 เรื่อง /ชุมชน ในปี 2 ควรต้องมีเรื่อง/ประเด็นที่หลากหลายมากขึ้น (สามารถอธิบายความเป็นชุมชนที่สามารถบริหารจัดการตัวเองได้มากกว่า 1 เรื่อง) ปลายทางของงานจะเห็นการจัดการในระยะที่ 2 (พอประมาณ)

จับประเด็น จาก 9 ชุมชน สรุปบทเรียนบ้านหนองกลางดง

ผู้ใหญ่บ้านหนองกลางดง ผู้ใหญ่โชคชัย

1. คิดได้ - มีวิสัยทัศน์ เชื่อในปชต.ทางตรง
2. ใจถึง - ถ้าชาวบ้านกล้าให้ข้อมูล ผู้นำก็ไม่กลัว
3. ทำจริง - ไม่จ้านต่อความไม่ดี
4. วางตน - ไม่ทำให้สงสัย ไม่มีวาระซ่อนเร้น ไม่โลภ

ผู้ใหญ่ ‘ก่อรูป’ ให้เกิดเป็น กลไก (สภาผู้นำ 59) จากการ ‘ใช้’ ข้อมูล ความรู้ ผู้นำ แนวร่วมคือผู้นำ-ชาวบ้าน ‘สร้าง’ ให้เกิดข้อตกลงร่วม ให้เกิดวิธีการ เกิดการมีส่วนร่วม เกิดคนรุ่นใหม่ และเกิดการรับรู้ เกิดความเข้าใจ (จากการประชุม ผ่านเสียงตามสาย) นำไปสู่ ‘การเปลี่ยนแปลง’ ของชุมชน ถ้าลองเทียบเคียงกับงานระยะ 2 ที่สอดคล้องกันคือ “การสร้างกลไก”

ผู้ใหญ่โชคชัยบอกว่า “ความเก่งอยู่แค่ตัวผู้นำก็ไปไม่รอด เพราะถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง ความสำเร็จที่เคยมีก็ล่มสลาย” กลไกสภาผู้นำจึงเป็นความยั่งยืนอย่างหนึ่ง แต่สำหรับพื้นที่อื่นๆ ทั้ง 9 ชุมชนนี้ กลไกนี้จะเป็นอย่างไร ในอีก 1 ปีต่อจากนี้ที่เราจะร่วมหาคำตอบ ... วันนี้มาเรียนรู้หนองกลางดงไม่ใช่จะเอาสภาผู้นำไปทำที่บ้านตัวเอง แต่เรามาร่วมเรียนรู้เพื่อเอาไปปรับใช้

โดย : นายสมพงษ์ หลีเคราะห์ – ทีมพี่เลี้ยงจังหวัดสตูล

กรอบแนวคิดการจัดการตัวเอง

จากเดิมในปีที่แล้วที่แต่ละพื้นที่จะสามารถเลือกเสนอทำโครงการไหนก็ได้ แต่ปีนี้กรอบเปลี่ยนไป อยู่ภายใต้ 3 ข้อ คือ คนที่เข้ามาทำโครงการต้องถูกพัฒนามาก่อน และรู้จักตั้งคำถามด้วยว่า โครงการที่ทำ จะทำให้

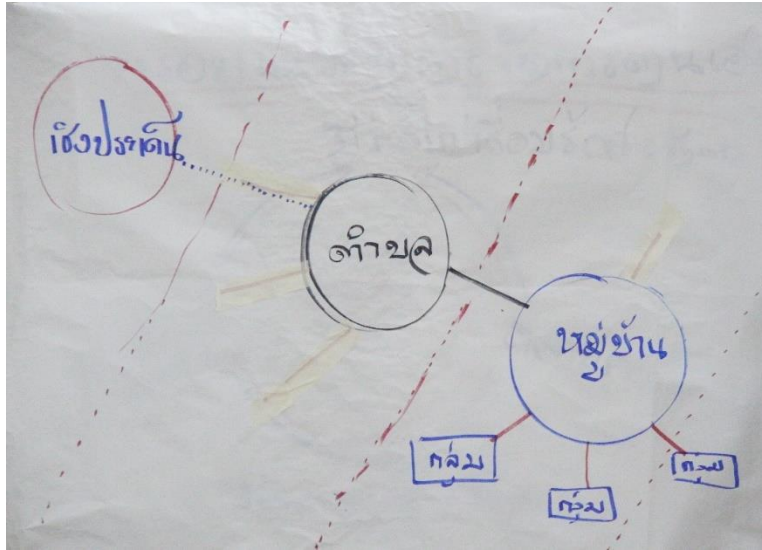
1.ปัญหาหลายๆ เรื่องถูกคลี่คลายไหม

2.คนหลายๆ คนได้รับการพัฒนาไหม

และ3. เกิดกลไกในการพัฒนาไหม

รวมกันแล้วทำให้เกิดคำถามใหญ่ๆ คำถามหนึ่งว่าแต่ละพื้นที่จะแก้ปัญหาได้อย่างไร ซึ่งคนอื่น ชุมชนอื่นก็คงตอบให้ไม่ได้ นอกจากคนในชุมชนจะใช้เวลา 1 ปีกว่าๆ ต่อจากนี้ ค้นหาว่าอะไรในชุมชนที่จะสามารถช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ได้ยั่งยืน ... อย่างผู้ใหญ่โชคชัยใช้คำว่า ‘บริบท’ ที่หมายความว่าต้องไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นก่อนทำจึงต้องถามตัวเองว่าต้องการทำเรื่องอะไรบ้าง แล้วต้องใช้ใครบ้างเป็นคนทำ และจะทำอย่างไร เป็นคำถามที่เราต้องหาคำตอบกันไป

จากปีที่แล้ว ชุมชนอาจจะมีการลดเป้าหมายการทำงานลง บ้านกำพวน จากทำ 9 หมู่บ้าน ปีนี้อาจจะลดลงเหลือ 6 หมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการพาคนในชุมชนให้สามารถลุกขึ้นมาทำกิจกรรมได้ ถ้าคนไม่พร้อม อะไรก็ทำไม่สำเร็จ หรือบ้านหลอมปิ่น ที่ตั้งใจจะขยายหมู่บ้านเป้าหมายไปอีก 2 พื้นที่ เพราะไม่ใช่ว่าจะเอาเรื่องที่ทำไปใช้แก้ปัญหาให้กับทุกๆ ตำบลในพื้นที่ได้ เพราะในตำบลเดียวกันก็มีความหลากหลายต่างๆ กันไป งานที่ว่าหลายเรื่องคนต้องยอมได้รับการพัฒนา งานนี้ถือว่าเป็นงานวิจัยอันดับ 1 ที่เราทำระดับจังหวัด ในการทำงานครั้งนี้ให้เราคิดว่าเราทำงานในระยะเวลา 3-5 ปี โครงการนี้ไม่เหมือนโครงการอื่น โครงการของเราจะเป็นต้นแบบเพื่อขยายผลต่อไปในอนาคต นี่คือการไม่แค่ทำโครงการให้แล้วเสร็จไป (คำถามจากอ.หมอวิจารณ์)

ผมเห็นพัฒนาการของพี่น้องเรามี
การขยายพื้นที่ในการทำงาน มีความ
หลากหลาย งานที่ว่าทำหลายเรื่องก็จริง
แต่ก็ทำภายใต้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงใน
ชุมชน เหตุผลที่ต้องทำ Social Mapping
อยากให้พี่น้องแต่ละจังหวัด แต่ละพื้นที่
ได้ร่วมกันคิด ผมเชื่อว่าบางเรื่องสามารถ
สร้างเครือข่ายได้ ในด้านต่างๆ ของแต่ละ
พื้นที่

ประเด็นที่2 โครงการได้ขยายผลไปสู่ระดับอำเภอ เพราะได้รับแรงกระตุ้นจากการทำงานของโครงการ
นี้ที่การจัดการตนเอง เริ่มจากชุมชนเล็กๆ ที่เราเริ่มทำกันเอง ตอนนี้ได้สะท้อนไปถึงในระดับนโยบาย นี่คือภาพ
ฝันในอนาคตที่เราได้เห็นในระดับหมู่บ้าน ในระดับชุมชน “ถ้าเราฝัน เราจะไปถึงฝันที่เราตั้งไว้ แต่ถ้าเราไม่ฝัน
มันก็ไม่ไปถึง ถ้าไม่กล้าแม้แต่ฝันก็หมดสิทธิ์ที่จะทำอะไร” ผมเลยอยากชวนให้พ่อแม่พี่น้อง มาหาคำตอบ ไม่ได้
รู้มาก่อน ไม่ได้เก่งมาก่อน แต่เราจะเรียนรู้ไปพร้อมกันใน 3 จังหวัด

โดย : พี่เชษฐ : พี่เชษฐ เบญจมาศ

หรือจากความคิดเดิม ที่ร้านาเสนอ Social Mapping
(SM) ก็ทำ Power Point รอ เพื่อให้พี่น้องได้คุยได้คลุ้ม
ประเด็น

- 1.อยากให้นำเสนอภาพรวมของแผนที่ทางสังคมที่
ตัวเองทำอยู่
- 2.นำเสนอประเด็นที่น่าสนใจจาก SM ไหนที่จะ
สามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนต่อไปได้ (ไม่ใช่ทุกอัน)
ภายใต้ศักยภาพที่มี
- 3.จากการที่เราได้ร่วมทำ SM ผ่านคนหลายกลุ่ม

ช่วยกันคิดขึ้นมา เราได้เรียนรู้อะไรบ้าง จากการทำแผนที่ชุมชนฉบับนี้

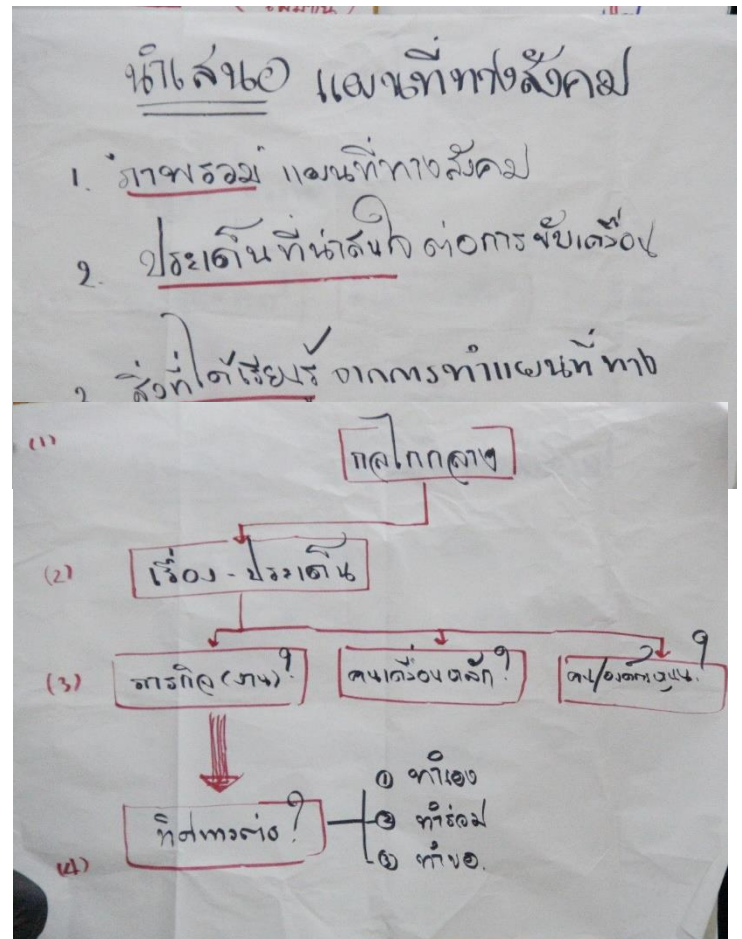
ประเด็นสำหรับการคิดต่อ

ทำเป็นแผนผังแผนที่ทางสังคมให้ชัดเจน

1. กลไกกลาง (ดูจากวงกลม 3 วงด้านบน) ที่จะเป็นกลไกกลางเพื่อขับเคลื่อนงานในระยะที่ 2 เป็นแบบไหน อาทิ สภาภาพ / กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน ฯลฯ

2. ภายใต้กลไกกลางต่างๆ มีเรื่อง/ประเด็นอะไรบ้างที่เราจะขับเคลื่อน (ดูจาก SM) ดูเรื่องที่จะไปขับเคลื่อนต่อ

3. งานที่จะทำเชื่อว่างานอะไร มีภารกิจอะไรบ้าง จะทำอะไร คนเคลื่อนหลักในชุมชนคือใคร กลุ่มไหน องค์กรที่หนุนเสริม ภายใต้งานแบบนี้ มีองค์กรอะไรบ้าง (ทิศทางที่เราจะทำเอง / ร่วมกับองค์กรอื่น / ทำเพื่อขอให้คนอื่นมาช่วย)

////////////////////////////////////